

Prof. dr Nebojša MACANOVIĆ*
Vanredni profesor
Fakultet političkih nauka, Banja Luka

Mr Milica PAJIĆ**
Centar modernih znanja, Banja Luka

Originalni naučni rad
Primljeno: 21. januar 2022.
Prihvaćeno: 16. mart 2022.
UDK: 343.91-053.6(497.6)
343.242(497.6)
<https://doi.org/10.47152/rkkp.60.2.7>

ODNOS MALOLJETNIH PRESTUPNIKA PREMA POČINJENOM KRIVIČNOM DJELU

Maloljetnička delinkvencija je ozbiljan problem današnjice zbog svojih negativnih socijalnih, emocionalnih, fizičkih i ekonomskih posljedica koje su prisutne u zajednicama u savremenom društvu. Proučavanje kriminalnog djelovanja maloljetnika za društvo je od posebnog značaja zato što maloljetni delinkventi sve češće nastavljaju sa kriminalnim aktivnostima i kao punoljetna lica. Kroz proučavanje obima, strukture i dinamike delinkvencije mladih može se pratiti uspješnost provođenja društvene politike prema mladima uopšte. Cilj ovog rada jeste da utvrdimo kakav odnos imaju maloljetni prestupnici, koji se nalaze na izdržavanju vaspitne mjere upućivanja u vaspitno – popravni dom, prema krivičnom djelu koje su počinili i izrečenoj sankciji. Ovi podaci mogu biti značajni indikatori za kreiranje i sprovođenje institucionalnog prevaspitnog tretmana, kao i samog procesa resocijalizacije. U okviru istraživanja prikazani su i podaci o broju maloljetnih prestupnika u Republici Srpskoj kojima je izrečena vaspitna mjera upućivanja u vaspitno – popravni dom, kao i ustanove za izvršenje ove sankcije. Rezultati istraživanja ukazuju da je odnos maloljetnih prestupnika prema počinjenom krivičnom djelu i

---

* E-mail: nebojsa.macanovic@fpn.unibl.org

** E-mail: mpajic59@gmail.com

izrečenoj sankciji važan indikator za kreiranje individualnog programa prevaspitnog rada sa maloljetnicima i njihove resocijalizacije uopšte. Takođe, kroz odgovore maloljetnika i njihov odnos prema krivičnom djelu uvidjeli smo i sve izraženiju kriminogenu inficiranost maloljetnih prestupnika, kao i poremećen sistem vrijednosti.

Ključne riječi: maloljetni prestupnici, krivično djelo, vaspitna mjera, resocijalizacija, vaspitno – popravni dom.

1. Uvod

Maloljetnička delinkvencija se javlja u gotovo svim društvenim sistemima, tako da nema države u kojoj ona ne predstavlja značajan društveni i pravni problem. Ovakav oblik kriminaliteta se po svojoj strukturi i društvenoj opasnosti približio kriminalitetu punoljetnih lica. Krivična djela koja vrše maloljetnici predstavljaju sve veći problem u društvu, i to ne samo zbog povećanja broja krivičnih djela koja vrše ili u čijem izvršenju učestvuju, već i zbog povećanog stepena agresivnosti ispoljene pri izvršenju krivičnih djela, kao i zbog učestalog vršenja teških krivičnih djela (Hirjan, Singer, 1988).

Cilj svakog društva je blagovremeno otkrivanje sprečavanje i suzbijanje svakog asocijalnog ponašanja maloljetnika i pri tome uspostavljanje snažnije kontrole nad maloljetnicima. Da bi društvo uspjelo u tome potrebno je stvoriti preduslove u oblasti socijalne politike, zakonodavstva, obrazovanja i pravosuđa. Potrebno je izvršiti edukaciju svih onih koji su odgovorni za ponašanje maloljetnika od onih koji trebaju prepoznati problem u porodici, školi, društvu, do onih koji trebaju otkriti i spriječiti maloljetnog učinioca u vršenju protivpravnih djela, odnosno provesti postupak kažnjavanja i izvršenja kazne za eventualno učinjen prestup (Macanović, 2014).

Pod maloljetničkom delinkvencijom podrazumijevamo nedruštveno i protivdruštveno ponašanje lica u razvojnem periodu koje je odraz poremećenog biološkog, socijalnog i psihološkog razvoja. Ovaj oblik ponašanja, opasna je i složena socijalno-patološka pojava, vrlo delikatan, ne samo kriminološki, pravni, ekonomski, sociološki, nego i ozbiljan porodični, pedagoški, medicinski i opštedruštveni problem. Takođe, maloljetničku delinkvenciju predstavljaju svi oblici nepoželjnog i štetnog ponašanja mladih koji su u suprotnosti sa društvenim, moralnim i zakonskim normama i običajima (Ilić, 2000).

Maloljetnička delinkvencija se po oblicima, dimenzijama, učestalosti, etiologiji i posljedicama, mnogo razlikuje od delinkvencije odraslih (Jugović, 2014). Pojam maloljetničke delinkvencije se različito određuje u naučnoj i stručnoj

literaturi koja se bavi definisanjem maloljetničke delinkvencije, odnosno određivanjem sadržaja tog pojma. „Maloljetničko prestupništvo je najširi pojam koji obuhvata različite vidove devijantnog ponašanja maloljetnika, što podrazumijeva kršenje bilo kog vida društvenih normi (moralnih, prekršajnih, krivičnih), dok pojam maloljetnička delinkvencija predstavlja u stvari, posrbljen strani termin za maloljetničko prestupništvo“ (Milosavljević, 2003: 123). Maloljetni prestupnik je pojam koji se odnosi na maloljetnika bez obzira da li je on osumnjičen, optužen ili osuđen za krivično djelo (Simović, Jovašević, 2018).

Primjena krivičnih sankcija i drugih mjera predviđenih Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske (Službeni glasnik, broj 13/10) predviđena je i za maloljetnike koje zakon definiše kao dijete koje je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršilo 14 godina, a nije navršilo 18 godina života. Pomenuti zakon razlikuje i dvije kategorije maloljetnika i to mlađi maloljetnik koji je u vrijeme izvršenja djela navršio 14, a nije navršio 16 godina života i stariji maloljetnik koji je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršio 16, a nije navršio 18 godina života. Svrha razdvajanja uzrasta maloljetnika na dvije kategorije leži u vrstama sankcija koje se mogu izreći pa je tako predviđeno da se prema mlađem maloljetniku mogu izreći samo vaspitne mjere dok se prema starijem maloljetniku pored vaspitnih mjera, izuzetno može izreći i kazna maloljetničkog zatvora (Macanović, 2020).

Donošenjem Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske, napravljen je značajan iskorak u oblasti maloljetničkog krivičnog prava, ali i u oblasti maloljetničkog pravosuđa. Navedenim zakonom utvrđena su posebna pravila postupanja svih relevantnih institucija prema djeci koja su u sukobu sa zakonom (Simović, Jovašević, Mitrović, 2013). Cilj svih radnji i postupaka kako u postupku krivičnog postupka, tako i u fazi izrečenih krivičnih sankcija prema maloljetnicima, treba da vode rehabilitaciji i socijalnoj reintegraciji maloljetnika i njegovom preuzimanju konstruktivne uloge u društvu, što je ovim zakonom postignuto. Ovaj zakon usklađen je sa svim međunarodnim normama i standardima, kao i konvencijama, a u okviru međunarodnog prava u oblasti maloljetničkog pravosuđa (Marić, 2019).

2. Krivične sankcije koje se izriču maloljetnim prestupnicima u Republici Srpskoj

Prema maloljetničkom zakonodavstvu Republike Srpske, maloljetnicima se za krivična djela mogu izreći vaspitne mjere, kazna maloljetničkog zatvora i mjere bezbjednosti (Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u

krivičnom postupku, 2010, član 30, stav 1.). Prema mlađem maloljetniku se mogu izreći samo vaspitne mjere, a prema starijem maloljetniku, osim vaspitnih mjera, može se izreći kazna maloljetničkog zatvora. Maloljetniku se ne mogu izreći sudska opomena i uslovna osuda.

U sistemu krivičnih sankcija koje se izriču maloljetniku vaspitne mjere su tradicionalnog primarnog karaktera u odnosu na kazne koje se primjenjuju izuzetno (Soković, Bejatović 2009). Na primarni karakter vaspitnih mjera ukazuje i princip postupnosti u izricanju krivičnih sankcija koji propisuje da ukoliko nije postupano po principu oportuniteta i nisu primijenjene vaspitne preporuke, prednost u izricanju vaspitnih mjera uvijek će imati mjere upozorenja, zatim mjere pojačanog nadzora, zavodske mjere i kazna maloljetničkog zatvora.

Sve vaspitne mjere Zakon o zaštiti i postupanju sa maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske (2010, član 32.) svrstava u tri grupe:

- 1) *mjere upozorenja i usmjeravanja u koje se ubrajaju:*
  - sudski ukor,
  - posebne obaveze,
  - upućivanje u vaspitni centar,
- 2) *mjere pojačanog nadzora u koje se ubrajaju:*
  - pojačani nadzor od strane roditelja, usvojioca ili staraoca,
  - pojačani nadzor u drugoj porodici,
  - pojačani nadzor nadležnog organa socijalnog staranja,
- 3) *zavodske mjere koje obuhvataju:*
  - upućivanje u vaspitnu ustanovu,
  - upućivanje u vaspitno-popravni dom i
  - upućivanje u posebnu ustanovu za liječenje i osposobljavanje.

Mjere upozorenja i usmjeravanja se izriču kada je potrebno i dovoljno takvim mjerama uticati na ličnost i ponašanje maloljetnika. Mjere pojačanog nadzora izriču se kada za vaspitanje i razvoj maloljetnika treba preduzeti trajnije mjere vaspitanja i prevaspitanja, uz odgovarajući stručni nadzor i pomoć, a nije potrebno potpuno odvajanje maloljetnika iz dotadašnje sredine. Zavodske mjere izriču se maloljetniku prema kome treba poduzeti trajnije i intenzivnije mjere vaspitanja ili liječenja, uz njegovo potpuno odvajanje iz dotadašnje sredine. Takođe, zavodske mjere primjenjuju se kao poslednje sredstvo i smiju trajati u granicama određenim zakonom samo koliko je potrebno da bi se ostvarila svrha vaspitnih mjera (Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku, 2010, član 32).

Upućivanje u vaspitno-popravni dom predstavlja najstrožu vaspitnu mjeru u sistemu vaspitnih mjera, a graniči se sa kaznom maloljetničkog zatvora. Sud izriče mjeru upućivanja u vaspitno-popravni dom maloljetniku kada ga je neophodno

izdvojiti iz dotadašnje sredine i ako je potrebno primijeniti pojačane mjere u stručne programe prevaspitanja (Macanović, 2021).

Pri odlučivanju hoće li izreći mjeru, sud posebno uzima u obzir težinu i prirodu učinjenog krivičnog djela i okolnosti da li je prema maloljetniku ranije bila izrečena neka vaspitna mjera ili kazna maloljetničkog zatvora. U vaspitno-popravnom domu maloljetnik ostaje najmanje šest mjeseci, najduže četiri godine, s tim da sud svakih šest mjeseci razmatra da li postoje osnovi za obustavu izvršenja ove mjere ili za njenu zamjenu nekom drugom vaspitnom mjerom (Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku, 2010, član 42).

Iako se maloljetnim učiniocima krivičnih djela najčešće izriču vaspitne mjere, nisu rijetki slučajevi da se vaspitnim mjerama ne može ostvariti opšta svrha krivičnih sankcija, a ni svrha vaspitnih mjera, jer je riječ o maloljetnim učiniocima krivičnih djela čiji je stepen vaspitne zapuštenosti izuzetno visok, a težina učinjenog krivičnog djela zahtijeva da se prema maloljetniku primijeni neka druga sankcija. U takvim slučajevima se primjenjuje kazna maloljetničkog zatvora. Kazna maloljetničkog zatvora je hibridna krivična sankcija koja je po formi kaznena mjera sa izraženim elementima represije, a po suštini vaspitna mjera sa ciljem vaspitanja i prevaspitanja, pravilnog razvoja maloljetnika, i u krajnjoj liniji, sankcija koja pruža efikasnu zaštitu društva od kriminaliteta. Maloljetnički zatvor kao kazna, u odnosu na druge sankcije iz sistema sankcija za maloljetna lica, ima pojačanu dozu represivnosti, što ima svoje opravdanje. Upravo potreba da zajednica izrazi oštriju osudu i predvidi stroži i oštriji tretman predstavlja opravdanje postojanja navedene sankcije (Mitrović, Grbić-Pavlović, 2012).

Kaznom maloljetničkog zatvora može se kazniti samo stariji maloljetnik koji je učinio krivično djelo sa propisanom kaznom zatvora težom od pet godina i to ukoliko zbog težih posljedica djela i visokog stepena krivične odgovornosti ne bi bilo opravdano izreći vaspitnu mjeru. Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske (2010, član 51) nalaže da kazna maloljetničkog zatvora koja se izriče maloljetnom učiniocu krivičnog djela ne može biti duža od pet godina, a izriče se na pune godine ili mjesece. Za krivično djelo za koje je propisana kazna dugotrajnog zatvora ili za sticaj najmanje dva krivična djela za koja je propisana kazna zatvora teža od 10 godina, maloljetnički zatvor može trajati do 10 godina.

U sistemu sankcija Republike Srpske maloljetnički zatvor je jedina i najteža kazna za maloljetna lica. Predstavlja posebnu vrstu kazne, a sastoji se u oduzimanju slobode kretanja starijem maloljetnom učiniocu krivičnog djela za, u sudskoj odluci, određeno vrijeme. Ova kazna lišenja slobode je slična kazni zatvora kao vrsti krivične sankcije za punoljetne učinioce krivičnih djela (Mitrović, Grbić – Pavlović, 2008).

Mjere bezbjednosti predstavljaju posebnu vrstu krivičnih sankcija, a kao dopuna se izriču uz druge krivične sankcije. Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske (2010, član 61.) određuje sljedeće mjere bezbjednosti koje se izriču maloljetnicima:

- obavezno psihijatrijsko liječenje,
- obavezno liječenje od zavisnosti,
- obavezno ambulantno liječenje na slobodi,
- zabrana upravljanja motornim vozilima,
- oduzimanje predmeta.

3. Vaspitno-popravne ustanove u Republici Srpskoj

Vaspitna mjera upućivanja u vaspitno-popravni dom, u Republici Srpskoj, se izvršava u dva vaspitno popravna doma. Vaspitno-popravni dom za muška maloljetna lica se nalazi u Banjoj Luci, a vaspitno-popravni dom za ženska maloljetna lica sjedište ima u Istočnom Sarajevu.

3.1. Vaspitno-popravni dom u Banjoj Luci

U Republici Srpskoj zavodska vaspitna mjera upućivanja u vaspitno-popravni dom izrečena licima muškog pola se izvršava u vaspitno-popravnom domu u Banjoj Luci. Vaspitno-popravni dom je formiran i počeo je sa radom u septembru 2006. godine, kao odjeljenje pri Kazнено-popravnom zavodu Banja Luka. Kapacitet vaspitno-popravnog doma iznosi 20 mjesta i to 16 mjesta za boravak vaspitanika i četiri mjesta u prijemnom odjeljenju. Broj vaspitanika muškog pola primljenih na izvršenje navedene mjere od osnivanja 2010. godine do 2020. godine iznosi 102 maloljetna lica. Sa vaspitanicima svakodnevno radi multidisciplinarni tim koji čine: pedagog, psiholog, socijalni radnik, nastavnik fizičkog vaspitanja i učitelj. U okviru tretmana vaspitanici pohađaju školu, obavljaju svakodnevne radne aktivnosti i obaveze, uključeni su u kulturne i sportske sekcije, posjećuju razne kulturne i sportske događaje (Selak, 2016).

3.2. Vaspitno-popravni dom u Istočnom Sarajevu

Jula mjeseca 2010. godine u okviru Kazнено-popravnog zavoda Istočno Sarajevo odlukom ministra pravde Republike Srpske formirano je odjeljenje za izvršenje vaspitne mjere upućivanja u vaspitno-popravni dom za ženska maloljetna lica. Od dana osnivanja do danas na izvršenje ove mjere u odjeljenje je primljeno jedno

lice ženskog pola. Evidentno je da je manji broj lica ženskog pola upućen na izdržavanje vaspitne mjere upućivanje u vaspitno-popravni dom, u odnosu na lica muškog pola. Ovo potvrđuje činjenicu da su maloljetni delinkventi uglavnom lica muškog pola (Macanović, 2021).

Objekte vaspitno-popravne ustanove poklanjaju značajnu pažnju resocijalizaciji maloljetnih prestupnika i u okviru institucionalnog prevaspitnog tretmana sprovede efikasne programe usmjerene na korekciju asocijalnog ponašanja i stavova, ali i na završetak školovanja, stručno osposobljavanje, razvoj socijalnih vještina, radnih i kulturnih navika, te izgrađivanju društveno prihvatljivog sistema vrijednosti.

4. Karakteristike maloljetničkog prestupništva u Republici Srpskoj

Na području Republike Srpske stanje maloljetničkog prestupništva u posljednjih nekoliko godina je relativno konstantno uz mali pad broja prijavljenih maloljetnih prestupnika. Rat i period poslije rata u našoj zemlji doveo je do ogromnih promjena koje se ogledaju u ekonomskoj i političkoj krizi društva, izmjenama u sistemu vrijednosti, korupciji i nemogućnosti društva da se prilagodi novonastalim uslovima. Nezaposlenost, siromaštvo, nesnalaženje pojedinca u društvu dovodi do pojave agresivnosti pojedinih članova porodice, alkoholizma, nedostatka emocionalne topline među članovima porodice. Ovakve krize porodice i društva najviše pogađaju maloljetnike kao najosjetljiviju populaciju u društvu, pri čemu se njihove reakcije na takve krize često ispoljavaju u asocijalnim ponašanjima. U narednoj tabeli prikazaćemo broj maloljetnih prestupnika za period od 2009. do 2019. godine.

Tabela 1. Broj maloljetnih prestupnika u periodu 2009-2019. godine

Godina	Broj maloljetnika
2009.	837
2010.	705
2011.	488
2012.	353
2013.	277
2014.	339
2015.	356
2016.	266
2017.	229
2018.	252
2019.	222

Izvor: Statistički godišnjak 2006 -2019.

Maloljetnička delinkvencija u Republici Srpskoj nakon dužeg perioda i relativno brojnijeg učešća maloljetnika u izvršenju krivičnih djela, u periodu od 2009. do 2011. godine bilježi značajno smanjenje participacije maloljetnih lica u vršenju krivičnih djela. Naročito je to smanjenje zabilježeno od 2011. godine što se poklapa sa godinom stupanja na snagu Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku. U 2011. godini prijavljeno je 488 maloljetnika, a u odnosu na 2009. godinu broj maloljetnika se smanjio za 41,7%. I u narednim godinama broj maloljetnih prestupnika nastavlja da opada pa 2019. godine imamo samo 222 maloljetna prestupnika.

Prije rata, odnosno do 1992. godine broj maloljetnih prestupnika je iznosio oko 152. Tokom ratnih godina zabilježen je najveći porast maloljetnih prestupnika, pa se tako između 1992. i 1996. godine broj maloljetnih prestupnika kretao oko 340 u toku jedne godine. Nakon rata dolazi do pada broja maloljetnih prestupnika i on se kretao između 70 i 90 tokom godine. Kako kod nas, tako i u zemljama u okruženju broj maloljetnih prestupnika koji dolaze u sukob sa zakonom je mnogo manji. Tome značajno doprinosi organizovana i planska primjena Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske, što podrazumijeva uključenost svih relevantnih subjekata sistema zaštite maloljetnik prestupnika, kao što su policija, sud, tužilaštva, obrazovne ustanove, zdravstveni sistem i centar za socijalni rad. Takođe, treba istaći da u Banjoj Luci egzistira veći broj nevladinih organizacija i nekoliko Dnevni centara za djecu, koji kroz različite preventivne programe daju doprinos padu broja maloljetnih delinkvenata (Macanović, Dujaković, 2019).

5. Metodološki okvir istraživanja

5.1. Predmet i cilj istraživanja

Teorijska saznanja o predmetu istraživanja, moguće je izvesti iz postojećih naučnih saznanja koja su u vezi sa konkretnim problemom, a koja se mogu pronaći u okviru prava, socijalnog rada, socijalne pedagogije, psihologije, sociologije i drugih naučnih disciplina koja se bave problemom maloljetničkog prestupništva. Predmet istraživanja ovog rada usmjeren je na identifikovanje stavova i odnosa prema počinjenom krivičnom djelu od strane maloljetnih prestupnika kojima je izrečena vaspitna mjera upućivanje u vaspitno-popravni dom.

U skladu sa predmetom, osnovni cilj ovog rada jeste da utvrdimo kakav odnos maloljetni prestupnici, u zavisnosti od njihove starosne kategorije, imaju prema krivičnom djelu koje su počinili i izrečenoj sankciji, te koliko ovaj odnos može biti značajan za sprovođenje procesa resocijalizacije tokom izdržavanja vaspitne mjere.

Ova saznanja svakako mogu doprinijeti efikasnijem sprovođenju institucionalnog prevaspitnog tretmana prema maloljetnim prestupnicima koji se nalaze u vaspitno-popravnom domu.

Na osnovu definisanog cilja istraživanja definisali smo sljedeće zadatke istraživanja:

1. Utvrditi da li postoji statistički značajna razlika između uzrasta maloljetnih prestupnika i vrste počinjenog krivičnog djela.
2. Ispitati da li postoji statistički značajna razlika između uzrasta maloljetnih prestupnika i razloga zbog kojih su počinili krivična djela.
3. Ustanoviti da li postoji statistički značajna razlika između uzrasta maloljetnih prestupnika i stava prema počinjenom krivičnom djelu i izrečenoj sankciji.

5.2. Hipoteze istraživanja

Glavna (generalna hipoteza)

Pretpostavljamo da odnos maloljetnih prestupnika, u zavisnosti od njihove starosne kategorije, prema krivičnom djelu koje su počinili i izrečenoj sankciji nije u potpunosti pozitivna i prihvaćena, ali da može biti značajan indikator za kreiranje i sprovođenje institucionalnog prevaspitnog tretmana, kao i samog procesa resocijalizacije.

Posebne hipoteze:

(H1) Pretpostavljamo da postoji statistički značajna razlika između uzrasta maloljetnih prestupnika i vrste počinjenog krivičnog djela.

(H2) Pretpostavljamo da postoji statistički značajna razlika između uzrasta maloljetnih prestupnika i razloga zbog kojih su počinili krivična djela.

(H3) Pretpostavljamo da postoji statistički značajna razlika između uzrasta maloljetnih prestupnika i stava prema krivičnom djelu koje su počinili i izrečenoj sankciji.

Opšte i osnovne naučne metode koje su korištene u ovom radu su: metoda analize i sinteze, metoda indukcije i dedukcije, analiza sadržaja dokumentacije i metoda teorijske deskripcije.

5.3. Populacija i uzorak istraživanja

Istraživanje je obavljeno na cjelokupnoj populaciji maloljetnih prestupnika u Republici Srpskoj kojima je izrečena vaspitna mjera upućivanja u vaspitno-popravni dom. Uzorak čine svi maloljetnici koji su izdržavali ili još uvijek se

nalaze na izdržavanju vaspitne mjere upućivanje u Vaspitno-popravni dom Banja Luka od njegovog osnivanja 2006. godine do 2020. godine. U pomenutom periodu vaspitnu mjeru upućivanja u vaspitno-popravni dom izdržavalo je 102 maloljetna lica i svi su obuhvaćeni analizom u ovom radu. Svi maloljetnici koje smo obuhvatili istraživanjem su bili muškog pola uzrasta od 15 do 21 godine. Empirijsko istraživanje je realizovano u Vaspitno-popravnom domu Banja Luka u periodu od februara do aprila 2020. godine.

6. Rezultati istraživanja i njihova interpretacija

Prije nego što prikazemo podatke koji se direktno odnose na postavljene hipoteze istraživanja, ukazaćemo i na strukturu uzorka, odnosno na broj maloljetnika koji su bili upućeni u Vaspitno – popravni dom Banja Luka za period od 2006 – 2020. godine. Svakako da će i ovi podaci pomoći u analizi i interpretaciji podataka glavne i posebnih hipoteza. Tokom istraživanja maloljetnih prestupnika analizirana su ukupno 102 maloljetna prestupnika koji su izdržavali vaspitnu mjeru upućivanje u vaspitno-popravni dom u periodu od 2006. do 2020. godine. U narednoj tabeli prikazaćemo broj maloljetnih prestupnika po godinama dolaska u pomenuti dom.

Tabela 2. Broj maloljetnih prestupnika u VPD Banja Luka

Godina dolaska u dom	N	%
2006.	3	2,9
2007.	9	8,8
2008.	10	9,8
2009.	4	3,9
2010.	6	5,9
2011.	9	8,8
2012.	5	4,9
2013.	10	9,8
2014.	12	11,8
2015.	7	6,9
2016.	9	8,8
2017.	5	4,9
2018.	1	1,0
2019.	10	9,8
2020.	2	2,0
Ukupno	102	100,0

Broj maloljetnih prestupnika iz godine u godinu varira i kreće se u rasponu od 1-12, s tim što je najveći broj maloljetnih prestupnika došao u dom 2014. godine. Najmanji broj maloljetnik prestupnika registrovan je 2018. godine kada je u dom došao samo jedan maloljetni prestupnik.

Prva hipoteza (H1) u našem istraživanju odnosila se na pretpostavku da postoji statistički značajna razlika između uzrasta maloljetnih prestupnika i vrste počinjenog krivičnog djela. Kada je u pitanju uzrast maloljetnika njih smo podjeliili na starosne kategorije: mlađi maloljetnici (14-16), stariji maloljetnici (16-18) i mlađa punoljetna lica (18-21).

Tabela 3. Uzrast maloljetnih prestupnika i krivično djelo koje su počinili

Krivično dijelo	Uzrast						Ukupno	
	Od 15 do 16		Od 16 do 18		Od 18 do 21			
Teška krađa	12	18,5%	38	58,5%	15	23,1%	65	100,0%
Krađa	1	50%	1	50%	0	0%	2	100,0%
Razbojništvo	0	0%	8	61,5%	5	38,5%	13	100,0%
Tjelesne povrede	0	0%	3	100%	0	0%	3	100,0%
Nedozvoljena proizvodnja i držanje oružija	0	0%	0	0%	2	100%	2	100,0%
Pokušaj ubistva	0	0%	1	50%	1	50%	2	100,0%
Oštećenje stvari	0	0%	1	50%	1	50%	2	100,0%
Ostala krivična djela	6	46,2%	2	15,4%	5	38,5%	13	100,0%
Ukupno	19	18,6%	54	52,9%	29	28,4%	102	100,0%
Df	14							
X ²	24,041							
C	0,437							

Posmatrajući prikazane podatke iz Tabele 2. evidentno je da su maloljetni prestupnici najviše bili počinioci krivičnih djela teške krađe, razbojništva i ostalih krivičnih djela (nedozvoljena proizvodnja i promet opojnih sredstava, krivična djela iz oblasti saobraćaja, ubistvo, silovanje i dr.). Kada je u pitanju uzrast maloljetnih prestupnika krivično djelo teške krađe počinilo je ukupno 65 lica, a od toga 12 ili 18,5% mlađih maloljetnika, 38 ili 58,5% starijih maloljetnika, a 15 ili 23,1% mlađih punoljetnih lica. Krivično djelo razbojništva počinilo je ukupno 13 maloljetnika, a od toga 8 ili 61,5% starijih maloljetnika, a 5 ili 38,5 mlađih punoljetnih lica. Kada su u pitanju ostala krivična djela (nedozvoljena proizvodnja i promet opojnih sredstava, krivična djela iz oblasti saobraćaja, ubistvo, silovanje i dr.) kojih je počinjeno 13 uočavamo da 6 ili 46,2% mlađih maloljetnika, 2 ili

15,4 starijih maloljetnika i 29 ili 28,4% mladih punoljetnih lica. Iz prezentovanih podataka evidentno je da kod maloljetnih prestupnika dominiraju krivična djela radi sticanja materijalne koristi, tj, teške krađe i razbojništva.

Iz podataka iznesenih u Tabeli 2. vidljivo je da postoji statistički značajna razlika između uzrasta maloljetnih prestupnika i vrste počinjenog krivičnog djela. To smo utvrdili izračunavanjem hi - kvadrata. Utvrđeni $\chi^2 = 24,041$ pri $df = 14$ je statistički značajan na nivou manjem od 0,05; što potvrđuje našu hipotezu, tj. da se sa uzrastom maloljetnika povećava broj ozbiljnijih i težih krivičnih djela koja su prvenstveno odnose na pribavljanje materijalne koristi. Time je prva posebna hipoteza (H1) dokazana.

Druga hipoteza (H2) u našem istraživanju odnosila se na pretpostavku da postoji statistički značajna razlika između uzrasta maloljetnih prestupnika i razloga zbog kojih su počinili krivična djela. Iako su uzroci ili razlozi zbog kojih maloljetnici vrše krivična djela brojni i raznovrsni mi smo ih klasifikovali u tri kategorije i to: pribavljanje materijalne koristi, dokazivanje u grupi i pred starijim kriminalcima, prisila od strane vršnjaka i drugih osoba. Upravo kroz razgovore i anketiranje maloljetnih prestupnika ovi odgovori su bili i najčešći.

Tabela 3. Razlog činjena krivičnih djela od strane maloljetnih prestupnika

Razlog činjena krivičnih djela	Uzrast						Ukupno	
	Od 15 do 16		Od 16 do 18		Od 18 do 21			
Pribavljanje materijalne koristi	0	0%	0	0%	5	100%	5	100,0%
Dokazivanje u grupi i pred starijim kriminalcima	7	17,1%	23	56,1%	11	26,8%	41	100,0%
Prisila od strane vršnjaka i drugih osoba	12	1,4%	31	55,4%	13	23,2%	56	100,0%
Ukupno	19	18,6%	54	52,9%	29	28,4%	102	100,0%
Df	4							
X ²	13,587							
C	0,343							

Posmatrajući prikazane podatke iz Tabele 3. evidentno je da su maloljetni prestupnici najviše krivična djela vršili pod prisilom od strane vršnjaka ili drugih osoba i to njih 56. Od tog broja 12 ili 21,4% bila su mlađa maloljetna lica, 31 ili 55,4% stariji maloljetnici, a 13 ili 23,2 mlađa punoljetna lica. Kada je u pitanju razlog činjenja krivičnog djela 41 maloljetnik je naveo da je krivična djela vršio zbog dokazivanja u grupi i pred starijim kriminalcima. Od tog broja 7 ili 17,1% bila su mlađa maloljetna lica, 23 ili 56,1% stariji maloljetnici i 11 ili 26,8% mlađa

punoljetna lica. Svega 5 mladih punoljetnih lica je kao razlog činjenja krivičnih djela navelo pribavljanje materijalne koristi. Zanimljivo je da je u prethodnoj hipotezi utvrđeno da je najviše krivičnih djela koja su počinila maloljetna lica upravo krivična djela koja se odnose na pribavljanje materijalne koristi. Ipak ukazujući na razloge zbog kojih se maloljetnici upuštaju u vršenje krivičnih djela primjećujemo da su razlozi sasvim drugačije prirode.

Iz podataka iznesenih u Tabeli 3. vidljivo je da postoji statistički značajna razlika između uzrasta maloljetnih prestupnika i razloga zbog kojih su počinili krivična djela. To smo utvrdili izračunavanjem hi - kvadrata. Utvrđeni $\chi^2 = 13,587$ pri $df = 4$ je statistički značajan na nivou od 0,01; što potvrđuje našu hipotezu, tj. da su stariji maloljetnici najrizičnija kategorija prestupnika koja i najviše krivična djela izvršavaju zbog dokazivanja u grupi i pred starijim kriminalcima, ali i pod prisilom od strane vršnjaka i drugih. Time je druga posebna hipoteza (H2) dokazana.

Treća hipoteza (H3) u našem istraživanju odnosila se na pretpostavku da postoji statistički značajna razlika između uzrasta maloljetnih prestupnika i stava prema krivičnom djelu koje su počinili i izrečenoj sankciji. Ova hipoteza je i ključna u našem istraživanju, jer na osnovu nje ćemo sagledati koliko maloljetnici prihvataju odgovornost za počinjeno krivično djelo, koliko prihvataju izrečenu sankciju, te koliko negativni stavovi mogu otežati proces resocijalizacije tokom izdržavanja vaspitne mjere.

Tabela 4. Odnos maloljetnih prestupnika prema počinjenom krivičnom djelu i izrečenoj sankciji

Stav prema počinjenom krivičnom djelu i izrečenoj sankciji	Uzrast							
	Od 15 do 16		Od 16 do 18		Od 18 do 21		Ukupno	
Prihvata krivicu	12	15,6%	48	62,3%	17	22,1%	77	100,0%
Ne prihvata krivicu	7	28%	6	24%	12	48%	25	100,0%
Ukupno	19	18,6%	54	52,9%	29	28,4%	102	100,0%
Df	2							
X ²	11,262							
C	0,315							

Iz prezentovanih rezultata primjećujemo da 77 ili 75,5% maloljetnih prestupnika prihvata krivicu i odgovornost za počinjeno krivično djelo i izrečenu sankciju, dok 25 ili 24,5% ne prihvata. Od ukupnog broja maloljetnika koji prihvataju krivicu i izrečenu sankciju njih 12 ili 15,6% su mlađa maloljetna lica, 48 ili 62,3% stariji maloljetnici, a 17 ili 22,1% mlađa punoljetna lica. Kada su u pitanju maloljetnici koji ne prihvataju krivicu, njih 7 ili 28% su mlađa maloljetna

lica, 6 ili 24% stariji maloljetnici, a 29 ili 28,4% mlađa punoljetna lica. Kada je u pitanju prihvatanje krivice tu imamo najviše starijih maloljetnika, dok je najviše mladih punoljetnih lica koja ne prihvataju krivicu. Ovi podaci ukazuju da se sa uzrastom maloljetnih prestupnika povećava i kriminogena inficiranost, ali izražena profesionalna orijentacija da se i kasnije bave kriminalom kao “profesijom”.

Iz podataka iznesenih u Tabeli 4. vidljivo je da postoji statistički značajna razlika između uzrasta maloljetnih prestupnika i stava prema krivičnom djelu koje su počinili i izrečenoj sankciji. To smo utvrdili izračunavanjem hi - kvadrata. Utvrđeni $\chi^2 = 11,262$ pri $df = 2$ je statistički značajan na nivou od 0,01; što potvrđuje našu hipotezu, tj. da maloljetnici u većem broju prihvataju krivicu za počinjeno krivično djelo, ali i da se sa uzrastom maloljetnika povećava broj maloljetnika koji negiraju krivicu i odbacuju izrečenu sankciju. Time je i treća posebna hipoteza (H3) dokazana.

7. Zaključak

Proces resocijalizacije maloljetnih prestupnika je veoma bitan, jer se veliki broj njih vraća kriminalu nakon izdržavanja vaspitne mjere. Resocijalizacija se ostvaruje prevaspitnim tretmanom, a podrazumijeva vraćanje maloljetnog prestupnika nakon izdržavanja vaspitne mjere u društvenu zajednicu, osposobljenih da žive u skladu sa vrijednostima te društvene zajednice. Da bi proces resocijalizacije maloljetnih prestupnika bio uspješan potrebno je odvojiti mnogo vremena i uložiti mnogo truda jer maloljetni prestupnici dolaze u vaspitnu ustanovu kao već formirane ličnosti i jako je teško mijenjati njihovo ponašanje i kriminogene stavove. Jedno od kriminogenih obilježja kod maloljetnih prestupnika jesu i stavovi prema izvršenom krivičnom djelu, tj. prihvatanje odgovornosti za isto. Iz ovog empirijskog istraživanja vidimo da su teške krađe i razbojništva dominantna krivična djela koja vrše maloljetnici, a kao razloge zbog kojih čine krivična djela isti navode uticaj grupe i starijih kriminalaca, kao i zbog prisile od strane vršnjaka i drugih da vrše krivična djela. Ova konstatacija se sve više ogleda kroz krivična djela organizovanog kriminala i prepodaje opojnih sredstava, gdje iskusniji kriminalci koriste maloljetnike kao dostavljače i dilere. Sve to ukazuje na činjenicu da teška ekonomska situacija u društvu i sve veća disfunkcionalnost porodice utiču i na sve veći broj maloljetnih prestupnika koji kriminal vide kao jedini izlaz za svoje probleme. Kriza sistema vrijednosti je posebno izražena kod mladih koji uzore pronalaze u starijim kriminalcima i pokušavaju da budu njihova kopija. Kriminogeni stavovi, kao i sam odnos maloljetnih prestupnika prema počinjenom krivičnom djelu i izrečenoj sankciji važan je segment kod kreiranja prevaspitnog

tretmana i sprovođenja istog, što se reflektuje i na samu uspješnost njihove resocijalizacije tokom boravka u vaspitno – popravnom domu. Zato je prihvatanje krivice za počinjeno krivično djelo i odgovornost kod maloljetnih prestupnika važna karika njihovog daljeg prevaspitanja. Upravo ovaj prikaz prihvatanja krivice od strane maloljetnih prestupnika, kao i odnos prema počinjenom krivičnom djelu, je i temeljna baza za uspješno sprovođenje institucionalnog prevaspitnog tretmana.

Sama činjenica da je ovo prvo istraživanje koje se bavilo maloljetnim prestupnicima od osnivanja Vaspitno-popravnog doma Banja Luka govori da nema dovoljno validnih pokazatelja i naučnih istraživanja koja će biti dobra teorijska baza za kasniji razvoj kreativnijih i efikasnijih programa rada koji bi se koristili u praksi i radu sa šticeenicima ovog doma. Upravo iz tog razloga neophodno je posvetiti daleko više pažnje uzrocima koji dovode do maloljetničke delinkvencije, ali i samom institucionalnom prevaspitnom tretmanu i resocijalizaciji maloljetnih prestupnika.

Literatura

- Hirjan, F., Singer, M. (1988) *Maloljetnici u krivičnom postupku*. Zagreb: Globus.
- Ilić, Z. (2000) *Resocijalizacija maloljetnih prestupnika*. Beograd: Defektološki fakultet.
- Macanović, N. (2014) *Kriminogena inficiranost učenika*. Banja Luka: Udruženje nastavnika i saradnika Univerziteta Banjoj Luci.
- Jugović, A. (2014) *Zapisi iz anomalije: ogledi iz nauke o društvenim devijacijama*. Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.
- Macanović, N., & Dujaković, D. (2019) Stanje maloljetničke delinkvencije na području opštine Derventa. *Beogradska defektološka škola*, 25(1), str. 47–69.
- Macanović, N. (2020) *Socijalno neprilagođeno ponašanje djece i adolescenata*. Banja Luka: Centar modernih znanja.
- Macanović, N. (2021) *Resocijalizacija maloljetnih prestupnika*. Banja Luka: Centar modernih znanja.
- Macanović, N., Grbić Pavlović, N., Kuprešanin J. (2016) *Maloljetnička delinkvencija – prevencija i resocijalizacija*. Banja Luka: Udruženje nastavnika i saradnika Univerziteta u Banjoj Luci.
- Marić, T. (2019). Izvršenje kazne maloljetničkog zatvora u Republici Srpskoj. U: N. Macanović, J. Petrović, G. Jovanić (Ur.) *Položaj marginalizovanih grupa u društvu* (str. 224-230). Banja Luka: Centar modernih znanja. doi:10.7251/ZCMZ0119426M.
- Milosavljević, M. (2003) *Devijacije i društvo*. Beograd: Draganić.

- Mitrović, L.J., Grbić – Pavlović, N. (2008) Maloljetnici u kaznenom zakonodavstvu Republike Srpske i Bosne i Hercegovine – Maloljetničke krivične i prekršajne sankcije, *Pravna riječ*, br. 15, str. 537-555.
- Mitrović, L.J., Grbić-Pavlović, N. (2012) Kazna maloljetničkog zatvora, *Pravna riječ*, broj 33, str. 280-281.
- Republički zavod za statistiku, *Statistički godišnjak: 2009, 2010, 2011, 2012, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019*, Republički zavod za statistiku Republike Srpske, Na sajtu: www.rzs.rs.ba Očitano : 26.09. 2021.
- Selak, G. (2016) *Monografija KPZ Banja Luka*. Banja Luka: Centar modernih znanja.
- Simović, M., Jovašević, D., Mitrović, Lj. (2013) *Maloljetničko krivično pravo*. Istočno Sarajevo: Pravni fakultet.
- Simović, M., Jovašević, D. (2018) *Leksikon krivičnog prava Bosne i Hercegovine*. Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine.
- Soković, S., Bejatović, S. (2009) *Maloljetničko krivično pravo*. Beograd: Službeni glasnik.
- Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku, (Službeni glasnik Republike Srpske, br. 13/10 i 63/13).

Nebojša Macanović, PhD
Associate professor
Faculty of political science, Banja Luka

Mr Milica Pajić
Center for modern knowledge, Banja Luka

ATTITUDES OF JUVENILE OFFENDERS TOWARDS THE CRIMINAL OFFENSE COMMITTED

Juvenile delinquency is a serious problem today due to its negative social, emotional, physical and economic consequences that are present in communities in modern society. The study of juvenile delinquency is of particular importance to society because juvenile offenders are increasingly continuing their criminal activities as adults. Through the study of the scope, structure and dynamics of youth delinquency, the success of the implementation of social policy towards young people in general can be monitored. The aim of this paper is to determine the relationship between juvenile offenders, who are on the maintenance of an educational measure of sending to a correctional facility, and criminal offense they committed and the sanction imposed. These data can be important indicators for the creation and implementation of institutional re-education, as well as the process of resocialization. The research also presented data on the number of juvenile offenders in the Republika Srpska who were sentenced to an educational measure of sending them to an educational-correctional home, as well as institutions for the execution of this sanction. The results of the research indicate that the attitude of juvenile offenders towards the committed crime and the imposed sanction is an important indicator for creating an individualized program of re-educational work with juveniles and their resocialization in general. Also, through the answers of juveniles and their attitude towards the crime, we saw an increasingly pronounced criminogenic infection of juvenile offenders, as well as a disturbed value system.

Key words: *juvenile delinquents, criminal offense, educational measure, resocialization, correctional facility.*